

VÍTĚZSLAV NEZVAL MANON LESCAUT

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

MANON

Posadte se před můj stolec a dejte si líbit ode mne několik doteků, musím si vás ustrojiti a okrášlití...

DES GRIEUX

(sedá si)

Ach, ustrojte, okrášlete, jenom buďte trošku milosrdná k mé ubohé hlavě...

MANON

(češe des Grieuxe)

Chtěla bych zlíbat, hlavičko,
všecky tvé hebké vlasy
za to, že, drahá hlavičko,
na mě tak myslela jsi.

Chtěla bych znát tvé myšlenky,
jež svítí za tím čelem,
kéž jsi vždy u své milenky
svou duší jak svým tělem.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Pátý obraz hry, krátce před tím, než Manon odmítne pozornost italského šlechtice a prokáže tak rytíři des Grieux svou lásku.

- hra je rozdělena do sedmi obrazů

První obraz se odehrává před hospodou v Amiensu. Zde se loučí studenti, kteří se rozjíždějí na prázdniny. Zůstávají zde Tiberge [tyberž] a rytíř des Grieux [de grié], chtějí vstoupit do semináře. Des Grieux jde k hodináři a v hostinci se setkává s krásnou Manon z Arrasu, která má druhý den vstoupit do kláštera. Des Grieux se do ní okamžitě zamiluje, rozmyslí si vstup do semináře a slíbí jí, že ji unese, aby se nemusela stát jeptiškou. Když na chvíli odejde, Manon potkává pana Duvala a ten jí půjčí náhrdelník. Manon a rytíř des Grieux odjíždějí do Paříže.

Druhý obraz se odehrává v Paříži v bytě Manon a rytíře des Grieux. Ten napsal svému otci dopis, aby mu dovolil vzít si Manon a nestát se knězem. Když odejde z bytu, navštíví Manon pan Duval a lichoť jí. Služebná Marcela vyzradí rytíři, kdo byl u nich na návštěvě. Tiberge se snaží des Grieuxovi vysvětlit, že ho Manon nemiluje a že se schází s Duvalem. Des Grieux uvěří a vstupuje do kláštera.

Ve třetím obraze čeká Manon na rytíře před sakristií kostela. Ten znovu zahoří láskou a vrací se k ní.

Čtvrtý obraz se odehrává v bytě pana Duvala na venkově, kam Manon přijela společně s rytířem des Grieux, aby získali od Duvala peníze. Des Grieux se vydává za Manonina bratra. Opět se zde objevuje Tiberge a prozradí, jak to ve skutečnosti je. Duval je rozzlobený a milenci prchají zpět do Paříže.

Milenci spolu nyní žijí na venkově. Manon odmítla nápadníka a získala si zpátky des Grieuxovu důvěru. Tiberge by rád urovnal spor s panem Duvaletm, a tak pozval na večeři k Manon a rytíři Duvalova syna. Tomu se Manon velice líbí, a tak ji pozve do divadla, ale odveze si ji k sobě domů. Manon se nebrání, dokonce pošle rytíři jako náhradu za sebe Duvalovu milenkou. Tiberge přiznává, že schválně seznámil Manon s mladším Duvaletm, rád by milence rozdělil. Des Grieux je rozčilený a jede do Duvalova domu.

Tiberge zařídí, aby tam byla Manon sama, a Duval mladší je zatím zbit podplaceným služebnictvem. Duval starší nechá Manon i jejího rytíře zatknout. O pomoc se znovu zaslouží Tiberge, který zajistí, aby byla potrestána pouze Manon.

V posledním obraze je Manon připoutána k řetězu s prostitutkami u krčmy v přístavu. Má být odvezena do kolonie v Americe, ale už je nemocná a během plavby umítá rytíři des Grieux, který ji doprovází, v náručí.

- **téma a motiv**

téma: láska Manon a rytíře des Grieux

motivy: stolec, doteky, hlava, vlasy, myšlenky

- **časoprostor**

prostor: Francie – Amiens, Paříž, přístav v Havru

čas: 18. století

- **kompoziční výstavba**

Děj je vyprávěn chronologicky.

Hra je rozdělena do sedmi obrazů.

- **literární forma, druh a žánr**

převažuje poezie, některé pasáže jsou psané prózou

drama

veršované lyricko-epické drama

- **vypravěč**

V dramatu se vypravěč nevyskytuje, děj se odehrává pomocí promluv jednotlivých postav.

- **postava**

Manon Lescaut – mladá plavovlasá dívka, velmi krásná, miluje des Grieux, ale také přepych. Lehkomyslná, duševně nevypělá, dala by se hodnotit i jako žena-potvora, je nestálá a rozhazovačná, potřebuje obdiv mužů.

rytíř des Grieux – mladý, zbožný (chtěl se stát knězem), velmi zamilovaný do Manon. Žárlivý, ale zároveň Manon vše odpustí. Obětavý, své milé by dal všechno.

Tiberge – kněz, věrný přítel rytíře des Grieux, ale zároveň mu ubližuje

Duval st. – bohatý, touží po Manon

- **vyprávěcí způsoby**

přímá řeč: Manon, des Grieux

- **typy promluv**

dialog Manon a des Grieux

- **veršová výstavba**

promluva Manon: rým střídavý (veršové schéma A, B, A, B)

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

střídání prózy (první dvě repliky) a poezie (promluva Manon)
archaismus   *ustrojiti, okrášliti*

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

anafora   *Chtěla bych...*
apostrofa   *hlavičko, drahá hlavičko*
personifikace   *drahá hlavičko, na mě tak myslela jsi*
metonymie   *myšlenky, jež svítí za tím čelem*

Literárněhistorický kontext

• kontext autorovy tvorby

1. polovina 20. století

Vítězslav Nezval (26. května 1900, Biskoupky – 6. dubna 1958, Praha)

- byl český básník, spisovatel a překladatel
- spoluzakladatel poetismu, vůdčí osobnost českého surrealismu
- národní umělec (1953) vyznamenaný zlatou medailí Světové rady míru
- z rodiny venkovského učitele, od roku 1903 navštěvoval jednotřídní školu, poté studoval od roku 1911 na gymnáziu v Třebíči do roku 1919
- za války byl odveden, ale po dvou měsících byl propuštěn z armády (zproštěn služby)
- dále studoval Právnickou fakultu v Brně, ale pouze jeden semestr, poté přestoupil na Filozofickou fakultu v Praze (zajímaly ho přednášky F. X. Šaldy), žádnou fakultu nedokončil, ale Brno si oblíbil a často ho zmiňuje ve svých básních
- roku 1922 vstoupil do Devětsilu spolu s Karlem Teigem, zde se podílel na založení poetismu (Devětsil bylo seskupení českých avantgardních umělců, založeno v Praze roku 1920, věnovali se proletářské literatuře a poetismu, vůdčí osobnosti sdružení jsou Karel Teige, Jaroslav Seifert, Vladislav Vančura, Jiří Wolker, Josef Havlíček a samozřejmě Vítězslav Nezval)
- poté se Vítězslav Nezval stal politickým iniciátorem českého avantgardního hnutí a roku 1924 vstoupil do KSČ
- pracoval v redakci Masarykova slovníku naučného, poté se věnoval pouze spisovatelství
- působil také jako dramaturg Osvobozeného divadla nebo redaktor Rudého práva, Lidových novin, Tvorby a Odeonu
- často cestoval do zahraničí, zejména do Francie, a seznámil se zde se surrealisty, jako je André Breton, ve 30. letech se účastnil protifašistického hnutí a byl za to krátce vězněn
- po 2. světové války byl velmi aktivní v KSČ a jeho tvorba té doby není příliš kvalitní
- roku 1948 se oženil s celoživotní partnerkou (znali se od roku 1926) Františkou „Fáfinkou“ Řepovou, se kterou žil až do své smrti
- roku 1952 poznává Nezval Olgu Jungovou, z jejichž milostného vztahu se v roce 1954 narodil syn Robert
- zemřel v důsledku srdečního infarktu a spály
- pohřben je v Praze na Vyšehradském hřbitově

Pantomima – jeho první poetická sbírka, jedna ze základních knih poetismu

Podivuhodný kouzelník – báseň, klíčové dílo českého poetismu, tajuplný kouzelník, který sedm let bloudí po světě a zkouší různé věci, pracuje, zamýšlí se nad otázkou života i smrti a budoucností Evropy, po sedmi letech přichází kouzelník, aby naučil lidi radovat se ze života

Akrobat – je zlomem v Nezvalově tvorbě, akrobat symbolizuje poetistickou poezii a krizi v Nezvalově tvorbě, akrobat je rozhodnut opustit poetistickou poezii: „na shledanou město akrobatů“, ale není připraven vejít do nového města

Edison – Hazardní hráč se vrací z promarněného večera domů do svého bytu, je zoufalý, ale když usedne ke stolu a čte si staré noviny, uvidí zde fotku Edisona a pod ní je článek o tomto vynálezci. Článek hráče nadchne a povznese. Hazardní hráč se v příběhu zhlédne a rozhodne se, při pohledu z okna a spatření záře města připomínající odkaz Edisona, změnit svůj život.

• literární / obecně kulturní kontext

Poetismus

= jediný avantgardní mezinárodně uznávaný umělecký směr českého původu

- vytvořen r. 1924, skončil po r. 1930, kdy autoři přešli k surrealismu
- autoři: Karel Teige (stať Poetismus), Vítězslav Nezval (stať Papoušek na motocyklu)
- ovlivnění tvorbou G. Apollinaira

- inspirace dadaismem = umění bavit se a žít
  - tvůrčí metodou je hra, řada volných asociací
  - rozpustilost, parodie, zlehčování
  - exotické motivy, cestování, lidová zábava (cirkus, pouť), velkoměsto
  - asonance = shoda samohlásek na konci veršů, bez ohledu na souhlásky
  - snaha být zcela apolitický
- „umění života, je uměním žít a užívat“

Surrealismus

- poslední veliký –ismus
- vznik ve 20. letech 20. století ve Francii
- sur = nad, značí to, že umělcova fantazie je nezávislá na vnější realitě
- ovlivněno psychoanalýzou Sigmunda Freuda – lidské jednání je určováno nevědomím
→ inspirace ve snech, halucinacích, deliriích apod.
- plynulý automatický tok motivů vycházejících z nevědomí
- fantazie není brzděna logikou
- neexistuje předběžný plán
- důraz na hru a nahodilost
- využití černého humoru a provokací
- nedodržují se žádná pravidla verše (rým, rytmus)
- pracuje se s tzv. surrealistickým objektem – do jednoho celku se spojují naprosto nesourodé skutečnosti

Jaroslav Seifert (1901–1986)

- k poetismu řadíme sbírky:

Na vlnách TSF – motivy bezdrátového telegrafu, moderní civilizace
(TSF = telegraphie sans fil = bezdrátová telegrafie)

Slavík zpívá špatně, Poštovní holub

Vladislav Vančura (1891–1942)

- * Háj u Opavy, vyrostl v Praze

- vystudoval lékařskou fakultu UK, lékařem byl jen několik let – věnoval se literatuře
poslední předseda Devětsilu, r. 1929 odešel z komunistické strany

- r. 1942 zatčen gestapem, zastřelen v Kobylicích

Rozmarné léto – humoristická novela ovlivněná poetismem

- idyla v lázeňském městečku Krokovy Vary je narušena příjezdem kouzelníka Arnoštka a jeho pomocnice Anny, která poblázní všechny tři přátele – plavčíka Důru, kanovníka Rocha a majora Huga

Konstantin Biebl (1898–1951)

- proletářská lit. → poetismus → surrealismus
- na konci 1. sv. války zajat na balkánské frontě, měl být popraven – útěk
- trpěl depresemi, spáchal sebevraždu
- obohatil českou poezii o motivy exotiky:

Zloděj z Bagdadu; S lodí, jež dováží čaj a kávu – sbírky náležící k poetismu

Nový Ikaros – čtyřdílná báseň, míšení dojmů – subjektivní, zážitky z války, současný svět

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Manon Lescaut – jméno hlavní hrdinky

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Problematika lásky a věrnosti, kterou chápe muž jinak než žena, je stále aktuální.

- **pravděpodobný adresát:**

Tematika lásky je vhodná pro jakéhokoli čtenáře.

- **určení smyslu díla:**

Osudová láska bolí a přináší mnoho trápení. Je ale těžké se jí vzdát.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Román *Manon Lescaut* Antoina Prévosta přeložil Nezval roku 1940. Jeho přebásnění je údajně lepší než originál.

- **tematicky podobné dílo:**

abbé Antoine Prévost – román *Manon Lescaut*: originální verze, ze které čerpal Nezval

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Dílo bylo mnohokrát zpracováno pro divadlo i film.

Asi nejznámější je filmová verze s Janou Preissovou a Petrem Štěpánkem z roku 1970, režie Josef Henke. Hodnocení na ČSFD je 73 %.